

FRI-229-1-LLSHP(S)-07

**THE WRITER AS A PROTOTYPE IN THE CYCLE OF FEUILLETONS
“DIFFERENT PEOPLE – DIFFERENT IDEALS” BY ALEKO
KONSTANTINOV⁸⁷**

Assoc. Prof. Ivo Bratanov, PhD
Department of Bulgarian Language,
University of Shumen, Bulgaria
Tel.: + 35954-830495-319
E-mail: i.bratanov@shu.bg

***Abstract:** The image of the nephew – one of the two characters in the feuilleton “Different people – different ideals” by Aleko Konstantinov is examined. The meaningful connections between this feuilleton and some of the previous works of the writer are pointed out. The research proves that the prototype of the character is Aleko Konstantinov himself.*

***Keywords:** Aleko Konstantinov, cycle of feuilletes “Different People – Different Ideals”, feuilleton*

***JEL Codes:** L10, L11*

ВЪВЕДЕНИЕ

В цикъла от фейлетони „Разни хора, разни идеали“ на Алеко Константинов са включени 4 творби, които представят различни страни от българската обществено-политическа действителност през последното десетилетие на XIX в. Подредбата на фейлетоните е внимателно обмислена от писателя: в първия фейлетон главен герой е дребен чиновник (помощник-регистратор); във втория – висш политик от управлявалата в миналото Народнолиберална партия на Ст. Стамболов; в третия – висш политик от Народната партия, управляваща след падането на Стамболовото правителство; в четвъртия – един чичо и неговият племенник, които принадлежат към долната част на средната класа. И така, в първия и четвъртия фейлетон героите са от по-низшето съсловие, а във втория и третия – от политическия елит на Княжество България.

Първите три фейлетона са изградени чрез монолози – главните герои говорят, като се обръщат към мълчаливи слушатели. Композицията на четвъртия фейлетон е различна – той съдържа диалог между чичото и неговия племенник. В предложениия доклад ще посоча някои от смисловите връзки между четвъртия от фейлетоните и други текстове на Ал. Константинов.

ИЗЛОЖЕНИЕ

В диалога от IV-я фейлетон по-важно място заемат репликите на чичото. Това се доказва от мястото, което те заемат в творбата⁸⁸. Целият текст се състои от 589 думи, от които 56, т.е. по-малко от 1/10 от общия обем, са включени в репликите на племенника, а 533 – на чичото.

Чичото е представен като практичен човек с богат житейски опит и при това е загрижен за своя племенник.

---

⁸⁷ Докладът е представен пред секция „Езикознание, литературознание, история и философия“ на 63-тата научна конференция на Русенския университет „Ангел Кънчев“ и Съюза на учените-Русе на 18 октомври 2024 година с оригинално заглавие на български език: ПИСАТЕЛЯТ КАТО ПРОТОТИП В ЦИКЪЛА ОТ ФЕЙЛЕТОНИ „РАЗНИ ХОРА, РАЗНИ ИДЕАЛИ“ НА АЛЕКО КОНСТАНТИНОВ. Докладът е разработен по проект № РД-08-89/30.01.2024 г. „Отговорността пред езика“ – X на ШУ „Епископ Константин Преславски“. Ръководител на проекта: доц. д-р Иво Братанов.

⁸⁸ Всички цитати и посочки от творбите на Алеко Константинов тук са приведени по събраните съчинения на писателя, т. I и т. II (вж. по-долу, в частта „Източници“).

В репликите на чичото присъстват две важни теми: **1.** характеристика на племенника; и **2.** съвети и препоръки към младия мъж, който, ако следва съветите на по-възрастния роднина, ще се издигне в обществената йерархия.

Тук ще се спра само върху първата от посочените теми.

Фейлетонът не дава точно сведение за възрастта на племенника, но е явно, че той е вече в по-зряла възраст: обрасъл е „с брадище“. Известно е, че самият Алеко Константинов е носел брада.

Във втората реплика на чичото, племенникът е характеризираан като неудачник – връстниците му „на работа са наредени, и парици си спастриха, и къщици си издигнаха“, докато племенникът е беден. Чичото характеризира материалното му състояние по следния начин: „Я се виж на какво си заприличал: с трън да потътриш, няма какво да заденеш.“ Знае се, че материалното състояние на Алеко Константинов през зрелите години на писателя никога не е било добро. По този повод той пише в своето „Отворено писмо до господин Велчо Велчев“: „А з и п а р и са две субстанции, осъдени на вечна раздяла.“ Чичото посочва като причина за това положение на племенника активната му политическа позиция: „Политика къща не храни...“ Алеко Константинов е един от изявените дейци на опозиционната по онова време Демократическа партия. Причастността му към опозицията също е подчертана от чичото: „Защо и ти да не влезеш в болшинството като другите? [...] Ти видял ли си досега някого да прокопса с опозиция, а?“

Като път към успеха чичото препоръчва „кротуването“: „Прави каквото правят хората: свий си опашката, па си налягай парцалите... [...] Я покротувай една-две годинки...“ Племенникът обаче не следва тези житейски мъдрости и именно този факт предизвиква чичото: „Чувай брей, момче, свести се, догде е време, защото ще се каеш сетне, ама ще бъде късно вече. Ти за какво се мислиш, за много умен ли се мислиш, санким, та си взел хората да оправяш. [...] С гюрултия гърло се не пълни. [...] Не те приемат зер, не те приемат, защото си прощръклял, защото си башибозук... (Смей се ти колкото обичаш.) Я покротувай една-две годинки, та виж няма ли да те приемат.“

Финалната реплика на чичото съдържа по-пълна характеристика на племенника в сравнение с предходните реплики. **1.** Племенникът е „прощръклял“ и тази характеристика е свързана с политическата му дейност в полза на опозицията. **2.** Племенникът е назован „башибозук“. С този псевдоним Алеко Константинов е подписал някои от своите фейлетони („Торжествующая Болгария“, „Смърть опозиции“, „Материалы для изучения Болгарии“). **3.** Чичото задава редица въпроси: „теб какво ти влиза в работата, че този бил подлец, па оня бил крадец, па Бяла Слатина туй, па 17 ноемврий онуй, па султанско благоволение нам-що-си, па търговски договор нам-какво-си...“ Всички те съдържат отправки към фейлетони на Алеко Константинов и към „Бай Ганьо“. Ето и конкретни съпоставки:

А. „този бил подлец“ – „Дрънкат ми някои диванета, че можеш, кай, да напреднеш, ама трябва, да бъдеш, кай, подлец. Бошлаф! Подлец ли!? Архиподлец ти ставам аз тебе, брайно, ама де оня късмет! („Разни хора, разни идеали“, I фейлетон);

Б. „па оня бил крадец“ – „Пише бай Ганьо, пише и зачерква, той е все недоволен от ядовитостта на своите стрели: *к р а д е ц* е за него н е ж н а думица, той я зачерква и пише *х а й д у к*, но тая дума е станала обикновена“ („Бай Ганьо журналист“);

В. „па Бяла Слатина туй“ – в конкретния случай се има предвид грубото нарушаване на изборния процес в Бяла Слатина, за което Алеко Константинов споменава във фейлетоните „По „изборите“ в Свищов“, „Тържеството на Велзевула“, „Разни „дреболии“, „Смиррррно! Рота-а пѝли!“, „Угасете свещите!“ и „Що значи: „Народът ликува“;

Г. „па 17 ноемврий онуй“ – на 17 ноември 1896 г. у нас са проведени парламентарни избори, при което управляващата Народна партия прибъгва до терор и редица фалшификации с цел да спечели изборите. На това събитие Ал. Константинов е посветил своя фейлетон „До моята съотечественица г-жица Въса Пъцова“, който е датиран „Бяла Слатина, 17 ноемврий 1896 г.“.

Д. „па султанско благоволение нам-що-си“ – Алеко Константинов иронично споменава за султанското благоволение в третия от фейлетоните „Разни хора, разни идеали“: „Виж каква е работата: да беше сега изчерпано султанското благоволение, разбирам... виждаш ясно, че не е изчерпано султанското благоволение“;

Е. „па търговски договор нам-какво-си“ – чичото има предвид търговския договор между Австро-Унгарската империя и Княжество България. Договорът е бил утвърден в началото на 1897 год. За него Алеко Константинов иронично се отзовава във фейлетона „Panem et circenses“: „Но за това нека му мислят австрийците: има да ги скубем сега с по 14% мито, ще им одерем кожата с търговския договор. [...] Търговският договор с Австрия отваря братски границите на България за австро-маджарските търговци и фабриканти; те ще могат сега без никакви предварителни разрешения и формалности да напълнят цялото ни отечество; тъй щото нашите търговци могат отсега нататък да си почиват и да участвуват само в тържествата.“

Приведените съпоставки показват, че репликите на чичото имат предвид политическата дейност и гражданската позиция на Алеко Константинов и отделни произведения на писателя. При това обаче е необходимо да посочим, че *самият писател не е герой във фейлетона, а е прототип на племенника*⁸⁹.

Речта на чичото е оригинална и интересна. Той използва фонетични диалектизми („челяк“), редица просторечни и турски думи (вж. „хал“, „зевзеклици“, „прокопсал“, „санким“, „чунким“, „гюрултия“, „зер“, „прощръклял“, „да дрънкаш“) и фразеологизми (вж. „мно-ого патки ще пасеш“, „да издухаш този вятър от главата си“, „с трън да потътриш, няма какво да заденеш“, „кол да забиеш“, „къща да завъртиш“, „свий си опашката, па си налягай парцалите“, „накриви си калпака“, „да си посвиеш опашчицата и да гледаш на всичко през пръсти“). В такъв случай е основателен въпросът *дали чичото не е изразител на народната мъдрост*. За да преценим неговата позиция, трябва да имаме предвид, че този персонаж е възпитаван в една отминала вече епоха – епохата на османското владичество – и именно затова житейската му позиция е вредна за живота в свободна България. „Героят на четвъртия фейлетон (чичото – в с. м. – И. Б.) е отвратителен със своята асоциалност и с непоклатимия си егоизъм.“ (Nichev 1964: 207). Племенникът, от друга страна, е свързан с актуалния обществено-политически живот и затова не приема поведението на своя чичо.

„Всеки нов фейлетон е нов двубой на Щастливеца с поредното, все по-опасно превъплъщение на байганювщината. От това драматично лирико-сатирично единство на Алековото творчество се излъчва неповторимо обаяние и благородство.“ (Totev 1963).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Цикълът „Разни хора, разни идеали“ е връх във фейлетонното творчество на Алеко Константинов. В четирите фейлетона писателят съумява да представи важни обществени и лични недъзи, характерни за българския живот през последното десетилетие на XIX в. При това обаче Ал. Константинов не е пропуснал да представи и един положителен герой, който според силите си се бори със социалните неправди.

ИЗТОЧНИЦИ

Алеко Константинов. Събрани съчинения в 4 тома. Т. I – „До Чикаго и назад“, „Бай Ганьо“. Под редакцията на Тихомир Тихов. С., Издателство „Български писател“, 1980.

Алеко Константинов. Събрани съчинения в 4 тома. Т. II – Фейлетони, пътеписи, разкази. Под редакцията на Илия Тодоров. С., Издателство „Български писател“, 1980.

⁸⁹ Това уточнение е необходимо, защото в някои литературоведски трудове не се отчита разликата между реалната историческа личност като прототип и художественоусловния герой на творбата. Ето два примера: 1. „В този фейлетон Алеко Константинов е показал и себе си.“ (Nichev 1964: 207); 2. „В тоя очерк (IV) има отражение на нещо много лично: този, когото еснафинът (чичото – в с. м. – И. Б.) съветва да не се меси в обществените неправди, е самият автор.“ (Tsanev 1970: 341).

REFERENCES

Nichev, Al. (1964). Aleko Konstantinov. Sofia: Publishing House of the Bulgarian Academy of Sciences (*Оригинално заглавие: Ничев, Ал., 1964. Алеко Константинов. София: Издателство на Българската академия на науките.*)

Totev, P. (1963). Aleko as a Writer of Feuilletons. – In: “Literary Front” neuspaper, № 21; Sofia, year XIX, 24.V., p. 3 (*Оригинално заглавие: Тотев, П., 1963. Фейлетонистът Алеко. – Във: в-к „Литературен фронт“, № 21; София, год. XIX, 24.V., с. 3).*)

Tsanev, G. (1970). Aleko Konstantinov. – In: History of Bulgarian Literature. Vol. III. Sofia: Publishing House of the Bulgarian Academy of Sciences, p. 326 – 357 (*Оригинално заглавие: Цанев, Г., 1970. Алеко Константинов. – В: История на българската литература. Т. III. София: Издателство на БАН, с. 326 – 357*)